

İnsan Hakları Bilincini Geliştirme Yöntemi Olarak Sinema

Dr. Öğretim Üyesi Emine Karacaoğlu¹

Sinema filmlerinin eğitim amaçlı kullanımı yeni değildir. 1895 yılında film makinesinin Lumière kardeşler tarafından bulunmasından kısa bir süre sonra filmlerin 1907 yılından itibaren eğitim amaçlı kullanıldığı göze çarpmaktadır. 1922 yılında sinemanın eğitimdeki etkisini ölçmeye yarayan ve 500’den fazla öğrenci üzerinde yapılan bir araştırma, filmin öğrenmenin etkililiğini arttırdığı, konuların sevilmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur. Türkiye’de de 1933’te yapılan bir araştırmada 8-14 yaşındaki 60 ilkokul öğrencisinin filmi izledikten 2 ay sonra filmin %70’ini hatırladıklarını göstermiştir. Basit bir çıkarsamayla sinema görsellik hatırlama, anlama, konulara aşinalık bakımlarından kolaylaştırıcılık bir işlev görmektedir. Bu etkinin fark edilmesi sinemanın daha işlevsel ve yoğun kullanılması sonucunu doğurur. Amerika’da 1936 yılına gelindiğinde ilk ve ortaokullarda 10.97 sinema filmi projektörünün bulunduğu, okullarda ve üniversitelerde öğretmen ve öğrenciler için film kütüphanelerinin oluşturulduğu gözlenir. Benzer gelişmeler 1907’lerden sonra Avrupa’da da rastlanmaktadır. Bu süreç II. Dünya savaşı sonrasında artarak devam etmiştir.²

Türkiye’de de 1910’larda sinema makinesinin gelmesiyle filmler eğitim aracı olarak kullanılmaya başlanmış ancak 1950’lere gelindiğinde adımlar atılmaya başlanmıştır. “**Film ve Öğretim**” dergisinde sinemanın eğitimdeki rolü ve başka ülkelerdeki gelişmeler üzerinde durulmuş; 1951 yılında Millî Eğitim Bakanlığı görsel-işitsel eğitim araçlarının üretilmesi ve

¹ Dr. Öğretim Üyesi Emine Karacaoğlu, MEF Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı, karacaoglu@mef.edu.tr

² Bu paragrafta verilen bilgiler ve içindeki dipnotlar için bkz. Halide Gamze İnce Yakar, “*Sinema Filmlerinin Eğitim Amaçlı Kullanımı: Tarihsel Bir Değerlendirme*”, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 19, 2013-1), s. 21-36, s. 22-25. Makale metni için bkz. (https://www.researchgate.net/publication/290084847_SINEMA_FILMLERININ_EGITIM_AMACLI_KULLANIMI_TARİHSEL_BİR_DEĞERLENDİRME) (Erişim Tarihi: 05.04.2023)

çoğaltılması amacıyla *Öğretici Film Merkezi* kurmuştur. Sırayla radyo, televizyonun eğitim araçları olarak kullanılması merkezin adı “*Film-Radyo ve Televizyon Eğitim Merkezi*” olarak değiştirilmiş ve zaman içinde eğitsel amaçlı gelişmeler hızla ilerlemiştir.³

Bazı akademisyenlerin de teşvikiyle, yenilikçi ve neredeyse keşfedilmemiş hukuk ve film alanının geliştirilmesi, hukukla filmin birleştirilebileceği düşüncesi, Sinema ve Hukuk, Hukuk ve Sinema başlıklarıyla özellikle 2000’ler sonrasında daha fazla yayılmaya başlamıştır.⁴

Özel ekipman gerektiren bu eğitim yöntemini internet teknolojisi hiç kuşkusuz daha da kolaylaştırmıştır. Günümüzde teknolojinin içine doğan Z kuşağının eğitiminde teknolojiyi dışarıda bırakmak artık daha da zor. Gerçekten de bir yandan iletişim ve eğitim teknolojilerinin hızlı gelişimi ve çeşitlenmesi, yapay zekâ kullanımının artması, diğer yandan pandemi gibi felaketlerde teknolojiden yoğun şekilde yararlanma zorunluluğunun ortaya çıkması gibi durumlar, ayrıca etkili ve farklı araçların eğitimde kullanımının teşvik edilmesi de sinemayı işlevsel bir ders aracı haline getirmektedir.

Sinema hem göze hem de kulağa hitap etmekte diğer dijital teknolojilerden (televizyon ve internette) farklı olarak filmin etkisini daha da arttıracak imkanları kullanmaktadır.⁵ İnternetin, televizyonun ya da uzaktan eğitim amaçlı kullanılan teknolojinin kuramadığı etkileşim ve iletişimi bir sinema salonu güçlü bir şekilde kurabilmektedir. Bu yönüyle sinemayı diğerlerinden farklı bir yere koymak gerekir.

Eğitimde teknolojinin ağırlık kazanması bilgiye, kaynaklara ulaşmak bakımından çok çeşitli yararlar sunmaktadır. Sinemanın bunların içinde barındırdığı etkili anlatım/aktarım gücü nedeniyle başvurulacak bir eğitim aracı olarak düşünülebilir. Ionna Kucuradi’nin ifadesiyle “*Sinemada seyirciyi etkileyen, onun gördüğü imgedir. Anlamasa da, film seyirciyi doğrudan*

³ Halide Gamze İnce YAKAR, *a.g.m.*, 28-29 (ve bu sayfalarda gösterilen dipnotlar)

⁴ Orit Kamir, “*Why ‘Law-and-Film’ and What Does it Actually Mean? A Perspective*”, **Continuum: Journal of Media & Cultural Studies**, Volume 19, No. 2, June 2005, pp. 255–278, p. 256

⁵ Fikret Yazıcı, “*Dönüşen Sinema Sektörü ve Değişen İzleyici Alışkanlıkları: 7163 Sayılı Kanun’un Değerlendirilmesi*”, **OPUS © Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, Yıl 10, Sayı 22, 2020, s. 1435-1459, s. 1442

*doğruya etkiler.”*⁶ Gerçekten de geçmişte yapılan araştırmalar seyircinin konuyu anlamasa da görsellikten etkilendiğini ortaya koymuştur.⁷ Karmaşık ya da belli bilgi birikimi gerektiren konuların sinema aracılığıyla aktarılması, sözsöz aktarımdan daha etkili bir sonuç doğurduğu gibi, öğrencinin de çıkarım yapabilmesi, düşüncelerini ifade etmesi, hukuksal ya da tartışmalı konuları saptayabilmesini, değerlerin farkına varmasını kolaylaştırmaktadır. Sinema aracılığıyla eğitim öğrenciyi pasif bir dinleyiciden aktif bir tartışmacıya dönüştürebilir. Nitekim bu ve benzeri amaçlarla ders biçiminde ya da tekil biçimlerde okullarda, hukuk fakültelerinde sinema filmlerine başvurulmaktadır.

Sinema ve İnsan Hakları

Sinemanın hukukla ve değerlerle ilişkisinin sinemanın ortaya çıkışıyla başladığını söylemek yanlış olmaz. Toplumsal olaylar, insan hakları ve ihlalleri, siyasal sistemler, otoriter yönetimler, adalet-hak mücadeleler sinemada sürekli yer verilen konular arasındadır. Sadece bu alandaki tematik filmler değil, ilgisiz görünen filmlerde de insan hakları ve ilgili kavramlara rastlamak mümkündür. İnsan hakları ve demokrasi, eşitlik, özgürlük, barış, adalet, saygı, sevgi, hoşgörü, sorumluluk, demokratik tutum, empati gibi kavram ve değerlerin öğretiminde sinemanın son derece etkili olabileceği yapılan araştırmalarla da ortaya konmuştur.⁸ Günümüzde festivallerde Sinema ve İnsan Hakları ya da İnsan Hakları Seçkisi, Sinemada İnsan Hakları⁹ gibi özel bölümlerle, Uluslararası İşçi Filmleri Film Festivali¹⁰, Uluslararası Çocuk Hakları Film Festivali¹¹,

⁶ Ionna Kuçuradi, “*Sinema, Felsefe ve İnsan Hakları*”, **İnsan Hakları Araştırma Ve Uygulama Merkezi Ve Unesco Felsefe Ve İnsan Hakları Kürsüsü Bülteni**, Şubat 2018 / Sayı: 3 (<http://openaccess.maltepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12415/3352/1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>), (Erişim tarihi: 02.04.2023)

⁷ Weber, Joseph J. (1922) **Comparative Effectiveness Of Some Visual Aids In Seventh Grade Instruction**. Chicago: The Educational Screen, Inc., *aktaran* Halide Gamze İnce Yakar, s. 25

⁸ Bu kavramlara ilişkin yapılan araştırmanın sonuçlarına ilişkin bir çalışma için bkz. Ahmet Utku Özensoy, Use of Movies in Human Rights and Democracy Teaching, **International Journal of Education & Literacy Studies**, Volume 7, No 4, pp. 129-135. Makale metni için bkz. <https://www.researchgate.net/publication/337318829> **Use of Movies in Human Rights and Democracy Teaching**, (Erişim tarihi: 29.03.2023)

⁹ Örneğin İstanbul Film Festivalinin ilgili programı için bkz. <https://film.iksv.org/tr/program>

¹⁰ Site için bkz. <https://www.iff.org.tr>

¹¹ Site için bkz. <https://www.uluslararasıcocukhaklarifilmfestivali.org>

İstanbul Üniversitesi Uluslararası Ceza ve Suç Filmleri Festivali¹² gibi tematik festivallerin yapıldığı ve insan hakları bilincinin kitlelere aktarıldığı görülmektedir.

Gerçekten de sinema, izleyicisini insan haklarının tanığı durumuna getirerek, bireyin kendi ve başkalarının hakları konusunu düşünmesine, taraf olmasına ve söz söylemesine olanak sağlar. *Ekmek ve Güller* filminde büyük avukatlık firmalarının bulunduğu bir binada taşeronun boyunduruğu altında çalışan göçmen işçilerin asansörü temizlerken insanların kendilerini ve sorunlarını hiç fark etmeden geçip gitmelerini ifade eden “*üniformalarımız bizi görünmez yapar*” cümlesi, izleyenin görmesini sağlamaktadır. Hiçbir anlatım sinemadaki bu sahneyi daha etkili veremez. Türkiye’de kadınların oy hakkının 5 Aralık 1934 tarihinde kabul edildiğini herkes bilebilir. “Kadınlara neden oy hakkı tanınmak istenmemiş” sorusuna belki yetersiz cevaplar gelebilir. Kadınların oy hakkını elde etmek için nasıl mücadeleler verdiğini, kaç kişinin bu uğurda hayatını kaybettiğini, yöneticilerin neden kadınlara oy hakkı tanımak istemediklerini, siyasal iktidarın kadına biçtiği toplumsal rolü, oy hakkı ile neler kazandıklarını, oy hakkı ile başka hangi haklara sahip olduklarını anlatmak belki günler sürer. Ama ortalama iki saatlik bir gösterimle bu tanıklık fazla söze gerek kalmadan aktarılabilir.

Sinema Aracılığıyla İnsan Hakları Eğitimi

İnsan hakları eğitiminin sinema ve diğer araçlarla erken yaşta verilmesi bu hakların içselleştirilmesi bakımından son derece önemlidir. Küçük yaşta haklarını öğrenen, bu haklara müdahale olduğunda bunun mücadelesini verecektir. Özgürlüğün aynı zamanda hissedilen bir şey¹³ hatırd tutulursa, haklarımızla adalet ve özgürlük duygusunun gelişeceğini, bu duyguyu kaybettiğimizde tekrar elde etmek için mücadele etmemiz gerektiğini daha iyi biliriz. Bu şekilde erken yaşta sinema aracılığıyla verilecek insan hakları eğitimi hem haklar hem de hakların korunması bakımından önemli farkındalık yaratabilecektir.

Bu nedenle insan hakları konusuna iki yönüyle yaklaşmak gerekir. Kuçuradi’nin ifadesiyle “İnsan haklarının korunabilmesinin nesnel koşulları insan haklarının *ne olduğunun bilgisidir*. Özne koşullarından biri de, *etik değer ve etik değerler bilgisidir*.”¹⁴ Örneğin, *Bülbülü Ördürmek*

¹² Site için bkz. <https://www.icapff.com/tr/ana-sayfa/>

¹³ J. Barthelemy’den alıntı için bkz. Münici Kapani, **Kamu Hürriyetleri**, 6. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınları, Ankara 1981, s. 5 ve ayrıca dipnot 5.

¹⁴ Kuçuradi, *a.g.m.*

filminde iki çocuğunu yalnız büyüten Avukat Atticus Finch, masum olduğu açıkça görülen siyah müvekkilini yüzüne tükürülme pahasına savunma mücadelesini, “*çocuklarına bir şeyi yapmamalarını söyleme hakkı*” adına yürütmektedir. Bu o kadar önemli bir cümledir ki, adaletin duygusunun mahkeme salonlarından önce insan vicdanlarında kurulması, oluşması gerektiği algısını bize aktarır.¹⁵

Biz Kazanacağız/Drommen/We Shall Win (2006) (Yönetmen Niels Arden Oplev) filmi insan hakları bilincinin erken yaşta kazanılmasının önemini yansıtmaya bakımdan iyi bir örnek olarak sunulabilir. Filmde, 1969’larda plaklarda dinlediği ve etkilendiği Martin Luther King Jr. aracılığıyla haklarının farkına varan ve baskıcı okul yönetimine karşı adalet mücadelesi veren bir çocuğun hikayesine tanıklık ederiz. 10 yaşlarında bir çocuğun eğitim hakkı, eğitim hakkında sosyal statüye dayanan ayrımcılık, akran zorbalığı, ayrımcılık, okullarda disiplin cezası olarak uygulanan dayanın işkence, insanlık dışı, onur kırıcı muamele olması, ismini seçme hakkı, çocuklarda ve büyüklerde adalet algısı, adil yargılama gibi kavramlarla tanışmasını ve hak bilincine kavuşmasına tanıklık ederiz.

Bu nedenle insan hakları eğitimi projesine dahil olacak öğrencilerin hem hak, özgürlük, insan hakkı kavramları başta olmak üzere, insan haklarının gelişimi ve tarihsel mücadeleler, hak ve özgürlük çeşitleri, bunların arasındaki ilişkiler, hak ve özgürlüklerin özneleri, otorite-özgürlük gerilimi gibi insan hakları bilgilerini hem de insani değerler, dürüstlük, adalet, sorumluluk, dostluk, dayanışma vb. gibi değerleri öncelikle kendilerinin özümsemesi beklenir. Bu nedenle hem genel olarak hem de seçilen film özelinde ders verecek öğrencilerin insan haklarına ilişkin bilimsel yetkinliğinin ölçülmesi yerinde olur.

Bu proje lisans öğrencilerinin ortaöğretim öğrencilerine insan hakları bilinci aşılayacağı için karşılıklı kazanım içermektedir. Bir yandan üniversite öğrencileri hem genel olarak insan hakları konusunda daha derinden bilgi sahibi olacak hem de izlenen filmin içerdiği hak ve özgürlükleri daha ayrıntılı öğrenme imkanına sahip olacaklardır. Aktarıcı öğrencinin öncelikle filmde ele alınan hak ve özgürlükleri kendisi saptaması, araştırması, özümsemesi ve aktarıcı konumuna gelmesi beklenecektir. Diğer yandan üniversite öncesi öğrenciler film aracılığıyla

¹⁵ Emine Karacaoğlu, “*Hukuk ve Sinema Dersi: Neden ve Nasıl?*”, **Hukuk Kuramı**, C. 1, S. 4, Temmuz-Ağustos 2014, ss. 1-10., s. 5

hakları tespit edecek, bunların aktarıcı aracılığıyla anlamını/kapsamını, hikayesini öğrenecek, düşüncelerini eleştirel biçimde aktarabilecek, soru soracak ve sorulan sorulara cevap verebilecektir. Ayrıca günümüzde artık kanıksadığımız ve üzerinde çokça düşünmediğimiz haklarımıza sahip çıkma, koruma-kollama noktasında bilinçlenme ve katkı sunabilecektir. Örneğin, seçime katılma oranlarının çoğu ülkede çeşitli nedenlerle¹⁶ gittikçe düşmesi olgusu karşısında oy hakkı mücadelesini yansıtan bir film, bu hakkın önemi tekrar hatırlatılabilecektir.

Film Seçimi

Hukuk ve sinema bağlantısında filmlerin iki şekilde gruplandırılması mümkündür. Birinci grup mahkeme/dava filmleri olarak sınıflandırılan ve bir olay üzerinden yargılama sürecinin aktarıldığı filmler; ikinci grup ise, dolaylı olarak birey, haklar, toplum, devlet ilişkilerini içine alan filmlerdir. Bu filmler hakları, çatışmaları, çözümlenmeleri yansıtan, insanı, devleti ve sistemi yansıtan, eleştiren filmlerdir. Bu ikinci kategoriye giren filmlerin seçilmesinde ya da iki kategoriye de az çok içine alan filmlere yer verilmesi düşünülebilir.

Gerçekten de seçilen filmlerle öncelikle yukarıda da belirtildiği üzere, insan olma kimliğini ve sorumluluğu,¹⁷ insan olmaktan kaynaklanan haklarımızın neler olduğu, bu hakları nasıl elde ettiğimiz, neden Devlete karşı bu hakların korunması gerektiği, *Demir Çeneli Melekler* filmindeki “yöneticiler sadece yaptıklarından değil yapmadıklarından da sorumludur.” cümlesi ile Devletin yönetenlerin sorumluluğunun çerçevesi, “insan hakları ihlalleri” kavramının neyi ifade ettiği soruları ortaya konulabilmeli ve tartışılabilir.

Film seçiminde tek bir konu olabileceği gibi birden fazla tema içerenler daha zengin bir tartışma temeli sağlamaktadır. Özellikle seçilen film gerçek öyküler/olaylar içeriyorsa öğrenci

¹⁶ Seçime katılmada Dünya ortalamasının % 60 civarında olduğu, alt sınırlarda % 40 üst sınırlarda % 80 üzeri örnekle için bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-secimlere-katilim-dusuk-seyrediyor/1462264> (erişim tarihi: 27.03.2023) Çok sayıda değişik faktör seçime katılma oranı üzerinde etkili olabilir: yaş, cinsiyet, kimlik, inanç, din, isteksizlik, seçimde verilen oyun değerinin olmadığı inancı gibi kişisel özellikler yanında siyasal kutuplaşma, ekonomik durum, baskı, benimsenen seçim sistemi, hatta hava durumu gibi siyasal, sosyal etkiler de söz konusu örnekler verilebilir. Hakan Mehmet Kiriş “Türkiye’de ‘Seçim Sandığı’ Tartışmaları: Seçime Katılma Oranlarının Anlamı ve Önemi” **Toplum ve Demokrasi**, 9 (19-20), Ocak-Aralık, s.25-49., s. 28-32 (ve bu sayfalarda belirtilen kaynaklar)

¹⁷ Kuçuradi, a.g.m.

üzerindeki etkisi daha da fazla olmaktadır. Konuları pekiştirebilmek için her filmle ilgili kısa ve anlaşılır okuma parçalarının verilmesi öğrenme sürecini daha da pekiştirecektir.

Film seçiminde mutlaka öğrencinin yaşı ve filmin olası psikolojik etkileri gözetilmeli, okulların rehberlik bölümüne danışılmalıdır.

İzleme Biçimi ve Tartışma Yöntemi

Film izlenirken uygulanacak yöntem birlikte film izleme ya da filmden parçalar izletme şeklinde olabilir. Öğrencilerin filmi önden izlemeleri çok kolay olmayabilir ancak eğitim sırasında parça izletmek de filmin ele aldığı konunun bütünlüğünü bozacak ve filmin yaratacağı büyü kaybolacaktır. O nedenle, filmin birlikte izlenerek bir paylaşım ve ortaklık duygusunun yaratılması, filmin kapsamındaki tartışmaların izleme sonrasında yürütülmesi daha uygun bir yöntemdir. Film ve ele aldığı olay ile ilgili fazla açıklama yapmadan sorulacak sorularla öğrencilerin insan haklarına ilişkin hangi kavramları fark ettikleri, eleştirel yaklaşım yaklaşmadıkları, film ile özdeşleşme olup olmadığı, kendilerini taraf hissedip hissetmedikleri ortaya çıkarılabilmelidir. Öğrencileri sorularla yönlendirdikten sonra, hukuksal bilgi ve filmin öyküsünün aktarılması görsel bilgilerin pekişmesini sağlayacaktır.

İzleme Önerisi: Örnek film

Örnek film: Demir Çeneli Melekler/Iran Jawed Angels (Yönetmen Katja von Garnier)

Okuma önerisi (Üniversite öğrencisi için): Tuncer Karamustafaoğlu, Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri¹⁸. Ortaöğretim öğrencileri içinde okuma parçaları seçilebilir.

Filmin özeti: Katja von Garnier'in bu filmi ile Amerika'da kadınların 1912-1919 yılları arasında oy hakkı için verdikleri gerçek mücadelelere tanık oluruz. Oy hakkının/genel oyun önemini, oy kullanamayan kadınların daha sağlıksız koşullarda, daha az maaşla çalıştığını, kadınların bireysel ve sosyal haklarının erkekler kadar güvenceli olmadığını, sosyal konum olarak

¹⁸ Tuncer Karamustafaoğlu, **Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1970, özellikle kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı için bkz. s. 20-39

ev ve çocuklarla sınırlanmak istediklerini; günümüzde bazen kullanmadığımız oy hakkı için, yüzyıl önce kadınların dövüldüğünü, aşağılandığını, hapsedildiğini, hapisanede açlık grevlerine gidip, doktor kontrolünde zorla beslendiğini yine de vazgeçemediklerini, demokrasi tartışmalarını görürüz.

Film kapsamında tartışılacak konular (sayılanlarla sınırlı değildir)

- * Demokrasi, Demokratik devlet kavramı nedir?
- * Oy hakkı ne tür bir haktır?
- * Genel oy, eşit oy vb. oy hakkı ilkeleri
- * Ayrımcılık nedir?
- * Cinsiyet ayrımcılığı kaynaklı sınırlı oy nedir?
- * “Çoban ile vergi verenin oyu bir mi?”
- * Yurttaş kavramı.
- * Dünyada oy hakkı mücadelesi ve film özelinde kadınların oy hakkı mücadelesi
- * Kadınlara neden oy hakkı tanınmamış olabilir?
- * Kadınlar neden oy hakkı talep ediyor?
- * Seçim ve oy hakkı neden önemli?
- * “Oy yangın merdiveni demektir.” ifadesi neyi simgeliyor? Arkasındaki öykü?
- * Oy hakkı mücadelesinde başvuru diğer haklar: Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı
- * Basın özgürlüğü, bağımsız basının önemi, kamuoyu oluşturma ve iktidarı denetleme gücü
- * Hapishane şartları: işkence, insanlık dışı, onur kırıcı muamele ve ceza
- * Anayasa değişikliği ile oy hakkının federal düzeyde tanınmasının anlamı, insan haklarının anayasada korunmasının önemi.

Sonuç

Film makinesinin ortaya çıkışından hemen sonra sinemanın eğitim amaçlı kullanılmasının başlangıçta büyük yatırım/donanım gerektiren filmlerin eğitimde kullanılması zaman içinde teknolojinin gelişmesiyle daha da yaygınlaşmıştır. Günümüzde filmler eğitim amaçlı olarak çeşitli düzeylerde yoğun olarak kullanılmaktadır.

İnsan hakları bilincinin oluşturulması için erken yaşlarda verilecek eğitimlerde öğrenciye ulaşmak çok önemlidir. İnsan hakları bilinci kazandırma görselle birleşen anlatımın daha etkili olmasını sağlayacaktır. Bu eğitim hem öğretmenin hem de öğrenenin haklar konusunda daha donanımlı hem de haklarını koruma konusunda bilinçli olmasını destekleyecektir.

Seçilen filmin hem haklar hem de etik değerleri yansıtabilmesine özen gösterilmelidir. Sadece hakları tespit etmek bilinç kazanmada yeterli değildir aynı zamanda insanlık halleri, empati, hoşgörü, başkalarına saygı, değerler, insan sorumluluğu, hakların bütünlüğü, adalet ama herkes için adalet kavramlarını yerleştirebiliyorsak eğitim amacına ulaşmış olacaktır. Seçilen filmlerin de öğrencilerin seviyesine uygun olmasına özen gösterilmelidir.

Sinemanın bizzat kendisinin bir ifade özgürlüğü aracı olduğu da hatırdan tutulursa hem öğreticiler hem de öğrenenler için insan hakları bilincinin yaygınlaştırılması bakımından oldukça elverişli/etkin bir araç olduğu söylenebilir.